

Letošnji Jezičnik gotovo ne zaostaja za drugimi in je še posebno zanimiv, ker se obravnava v njem med 82 različnimi nekateri izmed najzaslužnejših slovenskih pisateljev. Imenujem naj samo Janežiča, dr. J. Kr. Pogačarja, dr. Jak. Razlaga, Šolarja, Raiča, Costo, Fr. S. Cimpermana i. dr. Mnogo jih živi v svojih proizvodih, a sami so pozabljeni. Kdo ne pozna Uršičeve: »Popotvanje, bratje!«, Strelovega »Popotnika« in Kajetan Hueberjeve: »Otok bleški«, a kdo misli na pesnike? Razven tega podaja nam g. pisatelj tudi pregled »Družstva sv. Mohora« od l. 1852 do 1859 in »Družbe sv. Mohora« od l. 1860 do 1868.

Vrline prejšnjih dičijo tudi ta letnik. Vzlasti je hvalevredno, da nam g. pisatelj podaja tako natančne naslove knjig v raznih izdajah ter nam iz njih ponuja tudi jako označujoče izpiske, iz katerih lahko spoznamo dotičniku »glavo in srce«. Hvaležni moramo biti tudi g. pisatelju, da nam kaže pravno stran slavnih mož, rekoč: »vse poskusite; kar je dobro, ohranite« (I. Tes. 5, 21). V tem oziru naj se bere n. pr. Janežičevo vabilo na tretji tečaj »Slov. Bčele« na str. 3., ali kar je Janežič pisal l. 1857. o »Glasniku« v »Novice« na str. 9.! Čemu n. pr. naj bi svet ne smel izvedeti, da je Fr. S. Cimperman zlagal tudi nabožne pesmi?

Jezičnik, akoprav na prvi pogled suhoparen, ne kaže nam samo suhih števil, ampak tudi duha pisateljev in časa. Berimo ga torej, a učimo se tudi od njega! Proučavamo, kak je bil razvoj našega slovstva, in sklepajmo iz tega, kak naj bode v prihodnje. Ti možje kažejo nam v celoti, kako hrano zahteva slovenski narod dandanes. Primerjajmo preteklost sedanjosti. Kako zelo se je polegel ogenj, ki je vnmal buditelje slovenskega naroda: oživimo ta ogenj!

Med pisatelji v tem letniku jih je zopet največ svečnikov. Naj bi ta Jezičnikova statistika duhovne dramila ter jim klicala, kaj zahteva od njih čas.

Omenjamo, da narod govori mesto »v Zaliogu« (str. 48 in 52) »na Zalemlogu« ter da bi bilo mesto »red« Jezusov morda boljše rabiti kak drug izraz.

Daj torej Bog, da bi Jezičnik rodil mnogo sadu ter nas zdrav in krepak razveselil tudi s »Staroslovensko Knjigo«!

Slovenska Matica. Med vsemi knjigami slovenskimi bi morale vzbujati knjige »Matice Slovenske« pri nas največjo pozornost. Ne samo, ker se »Matičine« knjige med vsemi našimi znanstvenimi knjigami najbolj razširijo, ampak tudi zato, ker nam kažejo višino omike in duševnega napredka v Slovencih. »Matica« je naša — akademija, »Matica« je res »mati« višega narodnega izobraženja in ta mati bode toliko rodovitnejša, kolikor več zanimanja bodo imeli Slovenci za ta svoj slovstveni zavod. Prav zato nam bode sveta dolžnost v »Dom in Svetu« pogostoma in skrbno ozirati se na »Matico« in seznanjevati njegove čitatelje z vsemi zanimivostimi, ki se dajo iz »Matice« poročati. Tako upamo, da se bodo naši mladeniči zgodaj začeli zanimati za »Matico« in da jo bodo kdaj tudi krepko podpirali.

Za l. 1887 je izdala naša »Matica« tri knjige in sicer običajni »Letopis«, potem poljudnoznanstveno delo: »Vvod v modroslovje« in zabavno knjigo: »Mrtve duše« Gogoljeve. Gotovo niti ne pretiravamo, niti se ne laskamo komu, ko trdimo, da je »Matica« tudi to leto, kakor lansko, spolnila svojo dolžnost do milega našega naroda in položila lepo darilo na oltar narodne omike. Oglejmo si — po geslu svojem: zabavi in pouku — najprej zabavno knjigo: »Mrtve duše. Poema. Ruski spisal Nikolaj Vasilij Gogolj. Preložil L. Podgoriški«. 8° str. 248. — Slovečega ruskega pripovednika glavno delo imamo v krasnem slovenskem prevodu pred seboj. Gogolj se je porodil l. 1809 v guberniji Pultavski, bil je Puškinov prijatelj in opazoval bistrim očesom ruski narod. Umrl je l. 1852 v Moskvi. Slovencem je bil že poprej znan po: »Taras Bulba«, kojega je prevel isti slovenski prelagatelj (Letopis »Mat. Slov.« za 1872-73). Kdor pričakuje, da bode našel v »Mrtvih dušah« zanimiv in zapleten dogodek z zanimivim koncem, moti se: pisatelj nazivlja svoj proizvod »poema«, pred oči nam stavi svojega junaka zato, da nam kaže življenje v ruskem mestu, ali bolje, da nam riše značaje. Prav to je smoter »Mrtvim dušam«, kajti značaje riše pisatelj s tako skrbjo, s toliko natančnostjo in h krati tako genijalno, da ni lahko dobiti kaj enakega v pripovednem slovstvu. Naj bi bila ta povest, kakor so navadne povesti, motili bi nas skoro ti različni in tako slikovito razstavljeni značaji. Knjiga pač ne bode zelo mikala mladega človeka, ki ne gleda rad globoko v dušo, a toliko bolj bode zanimala odraslo dobo. — Prelagatelj, dobro znani pokojni Leopold Gorenjec, kaže se tudi v tem prevodu v vseh onih jezikovnih vrlinah, katere občudujemo na drugih obilnih njegovih prevodih.

HRVATSKO SLOVSTVO.

Tristoletnica Gunduličevega rojstva. Srbi in Hrvati imajo veliko epsko literaturo. Ne samo narodna epika, katero preseza le še Ilijada in Odiseja starih Grkov, ampak tudi umetni epos se je razvil pri njih mogočno: Palmotičeva »Kristiada«, Kanaveličev »Sveti Ivan«, Mitinovičeva »Srbianka«, Demetrovo »Grobničko polje«, Mažuraničeva »Smrt Smailage Čengića«. Najlepsi biser umetne epike jugoslovanske pa je slavni »Osman« Ivana Gunduliča (Gondola): tristoletnica njegovega rojstva (6. jan. 1588) se letos praznuje in ob jednom dvestoinpetdesetletnica njegove smrti (8. dec. 1638).

Koncem 15. veka je nastalo v srbsko-hrvatskem Primorju do cela novo književno gibanje, katero se je lepo povilo in še lepše razvijalo in razcvitalo tja do 18. stoletja. Središče te literarne delavnosti je bil Dubrovnik, imenovan »jugoslovanske Atene«. To mesto je slovelo po svetovni trgovini, katero je podpirala ugodna politika in vzajemnost s sosedno Italijo. Na Laškem so se šolali sinovi dubrovniški, Italija jim je dajala oliko in prosveto, védo, umétnost in klasičnost. Italija jih je učila ljubiti materini jezik, negovati ga in pospeševati. Zato pač ni čuda,

da se kaže velik vpliv laški v umotvorih dubrovnške (»slovinske«) poezije. Vendar ta vpliv ni pritisk, ampak le vpliv, in narodni duh, narodna snov, narodno življenje odseva več ali manje vselej v umotvorih slovinskih.

Največji pesnik dubrovniški je Ivan Gundulić. Prevel je Tassov »Osvobojeni Jeruzalem«, (ki pa se ni ohranil) in mnogo iger latinskih, grških in laških je preložil ali predelal, a najbolj si je ovekovečil svoje ime s slavno epopejo »Osmanom«. Za snov je vzel vojsko med Turki in Poljci, ki se je vršila za njegovih moških let in dovršila z bitko na Hotimu leta 1621. Opeva namreč nezgode in smrt mladega sultana Osmana in bojno slavo Vladislava, kraljeviča poljskega. Junaška pesen prepeva zmago ideje krščanske nad mohamedansko, prosvete

nad barbarstvom, nasprotje med človekoljubjem krščanskim in praznoverjem mohamedanskim. Usoda Osmanova je usoda turškega fanatizma in zmaga Vladislavova je zmaga krščanstva nad Islamom. »Osman« obseza 20 spevov v četverovrstnih kiticah v osmerci z odmorom po četrtem zlogu in s prestopno rimo. Jezik Gundulićev je jekavska štokavščina. 14. in 15. spev »Osmanov« se je neki izgubil in poskušali so večkrat dopolniti izgubljena speva: najbolj se je posrečilo Ivanu Mažuraniću. Tudi s tem se je dokazalo (Armin Pavić — nasprotno Fr. Marković), da je Gundulić spčetka sestavil dve pesni junaški: »Osmana« in »Vladislava« in pozneje spojil v jedno celoto, a le do 13. speva. »Osman« je prišel na svetlo večkrat: 1826, 1844, 1854, 1878 in zadnjič lansko leto.

Raznoterosti.

Za cerkveno umetnost utegne postati sedanja »vatičanska razstava« zelo pomenljiva, zlasti zaradi obširnosti in raznovrstnosti. Iz vseh delov sveta došla so papežu darila, torej predmeti za razstavo. Otvoril jo je 6. t. m. sv. oče sam. Podrobnosti dosedaj niso znane.

Napredek v kemiji. V nobeni vedi se niso tako menjavali razni nazori, kakor v kemiji. Ni pa bilo to v škodo tej krasni vedi, ampak je le kazalo, kako se urno in krepko dviga više in više, kako se razširja, kako uglaablja v najtežavnejše skrivnosti naravine.

Do l. 1869 se kemiki niso zavedali, da bi gledé atomske teže bila med prvimi kaka zveza. Ono leto pa sta Rus D. Mendelejev v Petrogradu in Nemec Loth. Meyer v Tübingenu poskusila prvine razrediti samo z ozirom na atomsko težo. S prva se kemiki niso dosti brigali za to. A polagoma so sprevideli, da se je nova skrivnost razkrila raz materijo in da utegi v vednostni temeljitosti, v sistematiki, sploh v teoretični kemiji napočiti nova doba. Razredba Mendelejeva je kaj zanimiva in še bolj so zanimivi njeni dosedanjí vspehi. Toda za razlaganje potrebujemo že več prostora.

Stroj za odmetavanje snega. V tej zimi je sneg na železnicah Avstrijskih napravil že veliko zaprek. Zlasti med Ljubljano in Trstom je bil že dvakrat ustavljen promet, ker je bila železna cesta zametena. Med Rakekom in Postojno napravlja burja velike zamete, tako tudi od Postojne dalje (na Pivki), kjer silovito go-

spodari »kraška« burja. Veliko delavcev — ki dačev — ima železnica najetih, da se lotijo hitro dela, kajti zastajanje vožnje je prometu velika škoda. — Še hujše zapreke pa dela sneg v Ameriki. Da je zastal vlak v snegu zameten, to ni bilo nenavadno. Zato so iznašli bistri Američani silovit stroj, da odmetava sneg, in ga konec lanske zime poskušali. Obnesel se je neki vrlo. Ako je zamet visok tudi dva metra, stroj ga razmeče in razpiha, kakor bi ne bilo nič in pri tem napravi v eni uri pot do 16 km. Ta stroj je poseben voz, ki ga priklenejo pred lokomotivo tako, da železnični parni stroj lahko goni snežni stroj. Zadnji ima na sprednji strani vijak (Schraube) ali turbino, vso nasájeno z noži, ki se neznano hitro vrté in sneg razrežejo, turbina pa ga razprši daleč okrog. — Naša dosedanja snežna priprava — voz, podoben lopati — je čitateljem znana. A treba si bode omisliti kaj novega iz Amerike.

Stroj za striženje las. Neki Rus iz Koreje, Bekovski, izumil je stroj, s katerim se strižejo lasje. Stroj se navije kakor ura. Ako je navit, potem se dene samo glavnik (česalo) v lase, in stroj striže, da je veselje. Striže se lahko kakor komu drago: na pol-kratko, na kratko ali celo na golo. Pravijo, da ta stroj hitreje striže, kakor najboljši strižec. Ne vem, kaj bi rekli naši umetniki »brivci in strižci«, ako bi kateri izmed naših podvzetnih dijakov naročil tak »strižistroj«.

VABILO.

Skromno se predstavlja Slovencem „DOM in SVET“. Kdo bi ga videl raje v večji obliki, kakor urednik njegov? A to je odvisno od naročnikov in pisateljev.

Štev. 1. pošiljamo tudi na ogled nekaterim domoljubom, ki še niso naročniki. Kdor lista ne vsprejme, naj ga blagovoli čim preje vrniti. — Lepo prosimo gosp. prijatelje listu, da bi ga pokazali onim, ki se utegnejo zanj zanimati. Prosimo tudi, da bi nam prav kmalu objavili naročila svoja, da se število iztisov določi.

Uredništvo.

Cena: Za celo leto 1 gld. 60 kr.; za pol leta 80 kr. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišči.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.